Riigikogu maaelukomisjoni istungi protokoll nr 175

Tallinn, Toompea Esmaspäev, 09. november 2026

Algus 11.10, lõpp 11.51

Juhataja: Urmas Kruuse (esimees)
Protokollija: Jaanika Lokk (konsultant)
Võtsid osa:
Komisjoni liikmed: Anti Allas, Siim Pohlak, Maido Ruusmann, Andrus Seeme
Komisjoni ametnikud: Marin Daniel (nõunik-sekretariaadijuhataja), Merle Kruusimägi (nõunik)
Puudus: Kalev Stoicescu
Kutsutud: regionaal- ja põllumajandusminister Hendrik Johannes Terras
Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi kantsler Triin Kõrgmaa (2. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Ülevaade "Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030" (PõKa 2030) vahehindamisest ja uuendamisest
3. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Vaadati läbi 7. töönädala (9.-15.11.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 9.11.2026 kell 11.10
1. Nädala töökava kinnitamine
2. Ülevaade "Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030" (PõKa 2030) vahehindamisest ja uuendamisest
3. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 10.11.2026 kell 14.00
1. Kollektiivne pöördumine "Kasside heaolu ei saa tagada maagiliste arvude abil – uued nõuded teaduspõhiseks!"
2. Info ja muud küsimused

Otsustati:
1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Anti Allas, Urmas Kruuse, Maido Ruusmann,

Andrus Seeme).

2. Ülevaade "Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030" (PõKa 2030) vahehindamisest ja uuendamisest

Urmas Kruuse juhatas sisse päevakorrapunkti arutelu ning andis sõna külalistele.

Hendrik Johannes Terras märkis, et PõKa 2030 muudatused ei ole väga ulatuslikud. Olulisim neist on toidujulgeoleku valdkonna lisamine arengukavasse.

Triin Kõrgmaa andis ülevaate PõKa 2030 vahehindamisest ja ajakohastamisest (lisa). Ta selgitas, et PõKa 2030 koostati praegusest oluliselt erinevas geopoliitilises olukorras. Arengukava ajakohastamise aluseks on Maaelu Teadmuskeskuse (METK) 2025. aastal tehtud vahehindamine, mis kinnitas seniste tegevussuundade asjakohasust, kuid tõi esile vajaduse arvestada senisest enam julgeoleku-, kliima-, keskkonna- ja majandusoludega. Ta märkis, et geopoliitilised pinged ja sõda Ukrainas on toonud esile toiduga varustatuse ja tarneahelate kindluse olulisuse. Tarneahelate kitsaskohad ilmnesid veelgi selgemalt Hormuzi väinaga seotud probleemide tõttu. Ta lisas, et võrreldes 2021. aastal kinnitatud arengukavaga on rõhuasetus muutunud, nt rohepöörde asemel räägitakse rohkem äärmuslikest ilmaoludest (liigniiskus või -kuivus). Majanduslikust vaatenurgast on oluline ka loomataudide sagenemine. Nende asjaolude ja vahehindamise käigus saadud tagasiside põhjal ilmnes vajadus arengukava ajakohastada. Arengukavas tehakse kolm peamist muudatust. Toidujulgeolek lisatakse eraldi tegevussuunana. Toidujulgeoleku vaatenurgast käsitletakse kestlikkust (sh konkurentsivõimet, kliimamuutustega kohanemist ja ettevõtluskeskkonda) ning innovatsioonitegevusi. Lisaks ajakohastatakse mõõdikuid. Ta selgitas, et osa mõõdikute sihttasemeid on saavutatud, kuid osa mõõdikuid ei ole enam ajakohased. Ta tutvustas toidujulgeoleku kolme tasandit. Eesmärk on saavutada 2030. aastaks vähemalt 80% isevarustatuse tase vähemalt kuues põhitoiduainete rühmas üheksast. Praegu ületab isevarustatuse tase 80% neljas põhitoiduainete rühmas. Tugev tootmine tavaolukorras loob aluse tugevale tootmisele ka kriisi ajal. Kriisikindluse, varude ja toimepidevuse tagamiseks on oluline mõista ristsõltuvuste mõju. Mõõdikute ülevaatamise käigus korrastati ka arengukava ülesehitust ja vähendati dubleerimist. Arengukava eesmärgid ja visioon viidi kooskõlla nii programmide kui ka ministeeriumi visiooniga. Kõik muudatused on sektoriga läbi arutatud. Ta andis ülevaate ajakohastatud PõKa 2030 visioonist. Üldeesmärk on, et Eesti toit on eelistatud, sektori ettevõtted on edukad, keskkond ja elurikkus on hoitud ning maa- ja rannakogukonnad on elujõulised.

Urmas Kruuse märkis, et küsimusi on tekitanud mõõdikute otstarbekus ja mõju. Näiteks ei kajastu Eesti toidu eelistamine samal määral tarbijate tegelikes ostudes.

Triin Kõrgmaa vastas, et kõnealune mõõdik vaadati üle ja seda muudeti. Kodumaist toitu eelistavate Eesti tarbijate osakaalu sihttase on endiselt 75%. Lisaks võeti kasutusele põllumajandussaaduste ja toidukaupade ekspordi väärtuse suhe impordi väärtusesse. Ministeeriumi struktuurimuudatuste käigus viiakse Eesti toidu valdkond kommunikatsiooniosakonna haldusalasse, sest seda käsitletakse eelkõige kommunikatsiooni, mitte niivõrd poliitikakujundamise vahendina.

Andrus Seeme märkis, et komisjon arutas Nutri-Score'i kasutuselevõttu oma istungil paar nädalat tagasi. Ta avaldas kartust, et Nutri-Score'i märgistuse kasutuselevõtt võib vähendada Eesti toidu tarbimist.

Triin Kõrgmaa ei nõustunud sellega. Ta selgitas, et Nutri-Score on vabatahtlik märgistussüsteem nagu ka Eesti parima toiduaine märgis või pääsukesemärk. Ettevõtja kasutab neid siis, kui näeb selles konkurentsieelist. Eesti ettevõtjad on omal algatusel aktiivselt tegelenud toodete koostise muutmisega. Sektoris tuntakse huvi Nutri-Score'i märgistuse vastu. Ta märkis, et Toiduliidu seisukohad on teada, kuid rõhutas, et süsteemi kasutamine on ettevõtjatele vabatahtlik ja tasuta.

Hendrik Johannes Terras lisas, et Eesti toidu osakaalu suurendamiseks peab impordi osakaal vähenema. Tema sõnul saavad Itaalia ja Prantsusmaa tooted suurtes toidukategooriates (nt juustud ja vorstid) Nutri-Score'i süsteemis kehvemaid tulemusi kui samade kategooriate Eesti tooted. Tema hinnangul võib märgistuse mõju Eesti toidu tarbimisele olla pigem positiivne.

Maido Ruusmann küsis, kas Nutri-Score'i kasutuselevõtt võib minna vastuollu hangetel lühikese tarneahela ja kodumaise toidu osakaalu eelistamisega. Samuti küsis ta, kas märgistussüsteem võib anda kaubanduskettidele tootjate ees eelise ning nihutada fookuse tootjatelt kaubandusele.

Triin Kõrgmaa vastas, et nii jaekaubanduskettidel kui ka suurtel tootjatel on eri taseme brände. Brändistrateegias eristatakse üldjuhul madalama taseme, peavoolu ja kõrgema taseme brände. Nutri-Score'i reeglite kohaselt tuleb märgistuse kasutuselevõtmisel märgistada kõik sama brändi tooted. Näiteks võib tootja võtta kasutusele märgistuse Helluse brändi toodetel, mille suurema lisandväärtuse saavutamiseks on panustatud teadus- ja arendustegevusse ning koostisosade teadlikku valikusse, kuid jätta selle kasutamata Basic tootesarja puhul. Tema hinnangul kardetakse Nutri-Score'i märgistust rohkem, kui selleks on põhjust.

Maido Ruusmann ei nõustunud, et tegemist on hirmuga. Ta märkis, et Nutri-Score'i puhul ei ole tegemist üleeuroopalise märgistusega. Ka ministeeriumi esindajad on tunnistanud, et märgistuse kasutuselevõtmise osas puudub sektoris üksmeel. Kaubanduskett saab oma brändi tootevalikusse valida eri tootjate rohelise märgisega tooteid, samal ajal kui tootjal võib olla keeruline saavutada sama tulemust kogu oma brändi tootevalikus. Tema hinnangul tugevdab see kaubanduskettide positsiooni, sest neil on võimalik kujundada oma tootevalik suuremal määral rohelise märgisega toodetest.

Triin Kõrgmaa vastas, et osaliselt võib see nii olla, kuid toodete tootmiskohad ja kasutatav tooraine erinevad. Eesti kaubamärgi või brändinimega toode ei pruugi olla Eestis toodetud. Arvestada tuleb ka rahvusvahelise turu mõjuga. Ta rõhutas tarbijate teadlikkuse tähtsust ning märkis, et Eesti ettevõtjad on toodete koostise muutmisel teinud head tööd ja vähendanud toodetes suhkru-, rasva- ja soolasisaldust. Probleem on aga selles, et muudetud koostisega ning teadusasutustega koostöös väljatöötatud retseptidel põhinevad tooted ei saa piisavalt tähelepanu ja tarbijad ei leia neid poest üles. Puudub ühine arusaam, kuidas neid paremini esile tuua. Tema sõnul saab siin abiks olla Nutri-Score'i märgistus. Ta rõhutas, et Nutri-Score'i märgistuse kasutamine on vabatahtlik ning seda ei ole kavas muuta kohustuslikuks. Eesmärk on anda Eesti ettevõtjatele võrdsed konkurentsivõimalused, sest Nutri-Score'i märgistusega tooted on juba kauplustes.

Anti Allas märkis, et arengukavas võiks käsitleda Eesti riiklike toidumärgiste loomist, et soodustada kohaliku toidu (sh mahetoidu) eelistamist. Ta märkis, et Lätis on kasutusel kaubamärgid, mis annavad võimaluse eelistada hangetes kohalikke tooteid .

Triin Kõrgmaa vastas, et riikliku märgistuse kasutamist on arutatud. Arvestada tuleb aga Euroopa ühisturuga ning sellega, et paljud Eesti tootjad turustavad oma tooteid mitmel turul. Üksnes Eesti turule suunatud tooteid on pigem väiketootjatel. Seni on riikliku toidumärgise ülesannet täitnud Põllumajandus-Kaubanduskoja välja töötatud pääsukesemärk ja Eesti parima toiduaine märgis. Neid märgiseid on seni käsitletud pigem esindusorganisatsioonide märgisüsteemide osana.

Hendrik Johannes Terras kahtles, kas riiklikud märgised saavad anda hangetel eelise, sest see oleks vastuolus Euroopa ühisturu reeglitega.

Triin Kõrgmaa vastas, et üksnes Eesti päritolu alusel ei saa hankel eelist anda. Tema sõnul võib hankes kasutada näiteks nõuet, et toit pärineks nt 300 km raadiusest.

Anti Allas tegi ettepaneku anda komisjonile ülevaade riiklikest toidumärgistest. Ta märkis, et sektori esindajate sõnul kasutavad nende kolleegid teistes riikides riiklikke toidumärgiseid

ning nende alusel on lubatud tooteid eelistada. Tema hinnangul peaksid Eesti tootjatel olema oma turu kaitsmiseks samasugused võimalused nagu lähiriikide tootjatel.

Hendrik Johannes Terras vastas, et ministeerium võtab teema endaga kaasa. Kui Läti sellist võimalust kasutab, on oluline uurida, kuidas seda tehakse ja kas see on õiguslikult lubatud.

Siim Pohlak märkis, et Läti on kehtestanud käibemaksuerisuse kohalike tootjate toetamiseks. Ta küsis, kas Eestis on arutatud toiduainete käibemaksu langetamist.

Hendrik Johannes Terras vastas, et analüüsitud on Läti käibemaksuerisuse mõju ning Rootsi ja Poola kogemusi. Ta märkis, et maksuerisus on küll kajastunud toidu lõpphindades, kuigi mitte täiel määral. Kui Eestis käibemaksuerisust kaaluda, tuleks tema hinnangul lähtuda samast põhimõttest: eelistada kodumaist toorainet ja valida toidukategooriad, milles Eesti tootmismahud on suuremad. Ta selgitas, et tegemist on eelkõige maksu- ja riigirahanduspoliitilise küsimusega. Kõigi toiduainete käibemaksumäära langetamine 13%-le läheks hinnanguliselt maksma 250–300 mln €. Läti eeskujul üksnes valitud toidukategooriatele kehtestatud erisuse kulu võiks olla 60–80 mln €.

Urmas Kruuse täpsustas, et üksnes kodumaisele toodangule ei saa kehtestada teistsugust käibemaksumäära.

Hendrik Johannes Terras vastas, et käibemaksuerisust saab rakendada toidukategooriate kaupa. Tema hinnangul tuleks valida kiiresti riknevate toodete kategooriad, milles Eesti tootmismahud on suuremad. Erisusega hõlmatud toodangust võiks olla ligikaudu 80% pärit Eestist. Selline lähenemine toetaks kodumaist toidutootmist. Ta rõhutas, et ei poolda käibemaksu langetamist kõigile toiduainetele.

Triin Kõrgmaa lisas, et iga maksumuudatuse puhul on oluline hinnata selle mõju ja tagada järelevalve. Tema sõnul on viimaste maksumuudatuste puhul nähtud, et 2% maksumuudatusega on mitmes toidukategoorias kaasnenud 8–10% hinnamuutus. Seetõttu tuleb küsida, kas muudatus aitab optimeerida jaekaubanduse kasumit või suurendada Eesti tootjate müügimahtu. Ta rõhutas, et kui otsustatakse makse muuta, peavad Konkurentsiamet ja teised järelevalveasutused jälgima, et muudatus kajastuks ka hindades.

Urmas Kruuse märkis, et tema teada on Eestis elaniku kohta kõige rohkem kaubanduspinda. Ta meenutas komisjonis hiljuti toimunud ebaausate kaubandustavade tõkestamisega seotud arutelu ning juhtis tähelepanu, et kaubandus räägib üldjuhul kasumist, mitte juurdehindlusest. Tema hinnangul on selline käsitlus kaubandusele kasulik, sest METK-i uuringute järgi on keskmine juurdehindlus kasvanud. Ta märkis, et keskmine näitaja ei pruugi anda objektiivset pilti tootjate ja nende toodangu olukorrast.

Siim Pohlak märkis, et kaupmehed on selgelt lubanud toiduainete käibemaksuerisusega kaasa tulla. Tema hinnangul tähendab kaubanduspindade rohkus ka tugevat konkurentsi.

Urmas Kruuse märkis, et statistika järgi on käibemaksuerisusel olnud esimestel kuudel positiivne mõju, kuid hiljem on see taandunud ja hinnatase ühtlustunud. Tema sõnul tuleb välja tuua ka maksud, millega korvatakse käibemaksu langetamisest tingitud tulude vähenemine. Ta küsis, miks on valitud just Nutri-Score'i märgistussüsteem ning miks ei kaaluta näiteks südamemärgi kasutuselevõttu. Millist mõju oodatakse Nutri-Score'ilt rahvatervisele? Ta lisas, et kuigi Nutri-Score'i arvutusmetoodikat ehk algoritmi muudeti 2024. aastal, tekitab endiselt küsimusi toidu töötlemise ulatuse ning soola- ja suhkrusisalduse arvestamine. Näiteks võivad kaks sarnast toodet saada sama märgise, kuigi ühes on rohkem suhkrut ja teises soola. Tema hinnangul ei kajasta märgis neid erinevusi piisavalt selgelt ning võib anda eksitava mulje. Ta tõi näiteks või, mis võib foorisüsteemis saada punase märgise, kuid mille puhul on oluline eelkõige tarbitav kogus. Ta avaldas kahtlust, kas Nutri-Score'i saab pidada imelahenduseks.

Triin Kõrgmaa selgitas, et Nutri-Score ei ole imelahendus ning tervisenäitajate parandamine on pikaajaline protsess. Tema sõnul seisab riik tegevusetuse korral 10–20 aasta pärast silmitsi suure rahalise koormusega, sest juba praegu on iga neljas alla kümneaastane laps ülekaaluline.

Selles vanuses on laste toitumisharjumused suure tõenäosusega koduses keskkonnas juba suures osas välja kujunenud. Ta rõhutas, et kõigi probleemide lahendamiseks Nutri-Score'ist üksi ei piisa. Vaja on mitme meetme koosmõju: teadlikkuse suurendamist, haridussüsteemi panust, teabe lihtsamat esitamist ja võimaluse korral ka maksumuudatusi. Rahvusvahelised uuringud on näidanud maksumuudatuste suurt mõju. Ta selgitas, et Nutri-Score'i algoritmi muudeti selleks, et võrrelda tooteid kategooriate kaupa. Kõneleja lisas, et kui Eesti ettevõte soovib eksportida oma brändi tooteid näiteks Hollandi turule, kus Nutri-Score on kasutusel, peab ta ise hankima litsentsi. Tema sõnul ei ole Eesti õigusruumis tegutseval ettevõttel praegu õigust kasutada Nutri-Score'i märgist oma brändi toodetel välisturgudel. Kavandatava muudatusega täidetakse see õiguslik lünk ja luuakse soovijatele alus märgistuse kasutamiseks nii Eesti turul kui ka ekspordis.

Urmas Kruuse märkis, et märgistuse kasutusõigust tuleb selgitada. Ta viitas väitele, et pärast vajalike toimingute tegemist võib ettevõtja kasutada märgist ekspordi sihtriigis, kus süsteem on kasutusel, isegi kui lähteriigis ei ole märgistuse kasutamine riiklikult reguleeritud.

Triin Kõrgmaa selgitas Lidli näitel, et litsentsiomanikule allhanget tegevad ettevõtted võivad märgist kasutada. Kui ettevõtja müüb toodet otse, ei saa ta aga märgist samal alusel kasutada. Märgistuse kasutusõiguse peab andma litsentsiomanik.

Urmas Kruuse märkis, et komisjoni istungil Nutri-Score'i arutelu käigus võrreldi samas tootekategoorias väga erinevaid tooteid (alates naturaalsest lihast kuni vorstini).

Triin Kõrgmaa vastas, et tõenäoliselt olid tooted rühmitatud selle järgi, kuidas neid kaubanduses esitletakse. Ta selgitas, et naturaalset liha ja töödeldud tooteid hinnatakse erinevate kriteeriumide alusel ning võrdlemisel lähtutakse tootekategooriatest.

Urmas Kruuse märkis, et Nutri-Score'i kasutuselevõttu reguleeritakse ministri määrusega. Vastuseta jäi küsimus, miks ei kaaluta näiteks südamemärgi kasutuselevõttu. Tema hinnangul ei pruugi märgise hinnang anda inimesele teavet sõltuvalt tema toitumise vajadustele.

Triin Kõrgmaa vastas, et personaalmeditsiin on eraldi valdkond ning toidumärgis ei saa arvestada iga inimese vajadustega. Ta teatas, et homme toimub ministeeriumide ühishoone Tamme saalis seminar, kus tutvustatakse Nutri-Score'i ja selle kohta tehtud uuringuid. Tartu Ülikool tutvustab sotsiaalmajanduslikku uuringut ning LABRIS uuringut Nutri-Score'i kooskõla kohta riiklike toitumissoovitustega.

Arutati PõKa 2030 vahehindamise ja uuenduste käsitlemist Riigikogu täiskogu istungil.

3. Info ja muud küsimused

Infot ja muid küsimusi ei olnud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Urmas Kruuse
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Jaanika Lokk
protokollija